

บทที่ 5

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 การอภิปรายผล

1. ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนและประโยชน์ที่ได้รับ

กิจกรรมท่องเที่ยวถ้ำรูปธรรมชาติ ดูนก และเดินศึกษาธรรมชาติ เป็นกิจกรรมที่ประชาชนท้องถิ่นเห็นว่า มีความสำคัญต่อชุมชนในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับมาก กิจกรรมตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจต่อชุมชนสูง ส่วนกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนด้านสังคมสูงสุด คือ กิจกรรมโฮมสเตย์ หมู่บ้านโอท็อปตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมเที่ยวชมการทำอาหารไทยคาวหวาน/ทำรูปหอมสมุนไพร/วิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในระดับปานกลาง สำหรับด้านการเข้าร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ส่วนใหญ่เป็นการเข้าร่วมกลุ่มและเป็นคณะกรรมการ เช่น กลุ่มรวมมิตรปิ่นสองล้อ กลุ่มสตรีบางน้ำผึ้ง กลุ่มโฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชนบ้านรูปหอมสมุนไพร กลุ่มบางน้ำผึ้งแผนไทย วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวม่วนสมุนไพรบ้านสวน เป็นต้น

ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากที่สุด คือ เกิดรายได้เพิ่มขึ้นในชุมชน รองลงมาคือ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น กลุ่มตัวอย่างทั้งสองตำบลได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ตำบลบางกะเจ้าพบในสัดส่วนที่น้อยกว่าตำบลบางน้ำผึ้งนอกจากนั้น ยังพบว่าในกลุ่มที่ไม่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจใด ๆ จากการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เห็นว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อชุมชน จึงสรุปได้ว่า สำหรับสองตำบลนี้ ไม่ว่าประชาชนท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวหรือไม่ ในมุมมองของประชาชนท้องถิ่นแล้ว การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อชุมชนและเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชน

2. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นภาคส่วนหนึ่งที่แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องพึ่งพาอาศัย ทรัพยากรทางธรรมชาติ ชาวชุมชนที่ดำเนินอาชีพเกษตรและมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งแนว การพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ในขั้นต้นชุมชนเองก็อาจจำเป็นต้องมีที่เลี้ยงในการดำเนินงาน ซึ่งอาจเริ่มต้นจากการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ที่ชุมชนยังขาดไป ความคิด หลากหลายความคิดของชุมชนที่กระจายยังขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ภาครัฐที่มีส่วน เกี่ยวข้องควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุน ในสิ่งที่ชุมชนขาดแคลนหรือไม่สามารถทำได้ ด้วยตัวเอง จำเป็นต้องอาศัยอำนาจรัฐในการอำนวยความสะดวก โดยอาจเป็นไปในลักษณะของการ กำหนดนโยบายในภาพรวมชุมชนบ้านบางแก้ว จะเน้นการเพาะพันธุ์พืช

ขยายพันธุ์พืช วิจัยทดลอง เกี่ยวกับพืชผักผลไม้ อาจจะยังไม่ได้เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้าไปผสมผสานกับการเกษตรเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่และแปลกตา ทั้งกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยได้รับการสนับสนุน จากนักท่องเที่ยว ซึ่งนโยบายการนำการท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนและชุมชนบ้านบางแก้วก็จะเกิดการกระตุ้นและเกิดการเชื่อมโยงในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ในด้านกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องที่เอื้ออำนวยกับการท่องเที่ยวได้ เช่น การกำหนดมาตรฐานการทำเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือการส่งเสริมที่ช่วยกระจายข่าวสารไปสู่นักท่องเที่ยวในช่องทางต่าง ๆ ได้ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ภาครัฐสามารถให้การ สนับสนุนโดยการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันหารูปแบบและแนวทาง การการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นำชัย ทนุผล และคณะ (2543) ที่พบว่า สมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความต้องการอย่างแท้จริง นำไปสู่การกำหนด รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และกระจายรายได้ให้สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม นำไปสู่การสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้สร้าง การเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน โดยทางด้านชุมชนเมื่อมีแรงผลักดันจากปัจจัยภายนอก และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ อภิญา พัดพาตี (2543) ซึ่งพบว่า รูปแบบการพัฒนาทั้งที่มา และในรูปแบบของการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนทั้งที่มาเองหรือบริษัท จัดนำเที่ยว ทำให้ชุมชนชุมชนบ้านบางแก้วที่มีการใช้ชีวิตแบบทั่วไป ต้องยอมรับกับการเข้ามาของ การท่องเที่ยวโดยที่ชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวและส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นชุมชนได้เปรียบเสมือนเป็นสินทรัพย์ของชุมชนในมุมมองทางการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวได้มีส่วนสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน

แต่ทั้งนี้ต้องมีความระมัดระวังในการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงเกษตร และต้องมีความระมัดระวังในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากหากมีการพัฒนาที่ไร้ทิศทางก็อาจทำให้การพัฒนานั้นจะผลกระทบทางด้านลบกับชุมชน การพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนนั้น กระบวนการที่เกิดขึ้นจะทำให้ชาวชุมชนได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน มีการประนีประนอม ภายในชุมชนเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน รวมถึงชุมชนจะตระหนักได้ถึงคุณค่าของทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เกิดการเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์ สงวนรักษาและป้องกันทรัพยากรของชุมชนให้เกิดความเสื่อมถอยได้ ชั่วที่สุด นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เกิดความเข้าใจ คนที่อยู่นอกวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมได้หากมี การเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และนอกเหนือจากการท่องเที่ยวจะสร้างความเพลิดเพลินให้กับ นักท่องเที่ยวแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เป็นสื่อการสอนนักท่องเที่ยวและสังคมโลกให้เห็นความแตกต่างของ แต่ละวัฒนธรรมที่มีวิถีทางการดำรงชีพไม่เหมือนและแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมวัฒนธรรม แต่ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้ท่ามกลางกระแสเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการพัฒนาทางวัตถุซึ่งอาจมีความคล้ายหรือแตกต่างกับสังคมวัฒนธรรมอื่น ๆ บนโลก ใบเดียวกัน ในที่สุด หากชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่แต่เดิมเป็นเพียงชุมชนที่ใช้ทรัพยากรเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ได้เรียนรู้ และค้นพบทุนของชุมชนที่เป็นทั้งทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการริเริ่มการจัดการชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ต้องรอให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สดใส สร้างไทรก (2546); นำชัย ทนุผล และคณะ(2543) ซึ่งพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความต้องการอย่าง แท้จริงนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างโอกาสการมีส่วนร่วม ของชาวชุมชน และการแบ่งกำไรให้ชาวสมาชิกในชุมชนอย่าง

เป็นธรรม นำไปสู่การสร้างโอกาสให้ ชาวบ้านได้สร้างการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันของชาวชุมชน ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวส่วนมาก คือ ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ถูกต้อง และปัญหาด้านการมี ส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ปัญหาด้านการจัดการ อาทิเช่น ชุมชนบ้านไหลหิน จังหวัด ลำปาง (ปิยพร ทาวีกุล, 2544) ชุมชนย่านบางลำพู กรุงเทพมหานคร (วิมลสิริ เหมทานนท์, 2546) ซึ่ง สอดคล้องกับชุมชนพื้นที่ชุมชนบ้านบางแก้ว ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยังมีน้อยและขาดหน่วยงานองค์การหรือคณะกรรมการชุมชนในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้แล้วสิ่งที่พบในการดำเนินงานของชาวชุมชนเพื่อให้บริการการท่องเที่ยวคือ ความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งในงานวิจัยหลายเรื่องที่มี การสนับสนุนให้มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น การพัฒนาตลาดดอนหวาย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม (เบญจา จันทร, 2545) ที่พบว่า ควรมีการปรับปรุง สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้พร้อมต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทิศทางในการปรับปรุงและพัฒนาต้อง ควรคำนึงถึงลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพราะหากชุมชนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนก็จะทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นมาั้นเปรียบเสมือน เป็นสิ่งแปลกปลอมที่ตั้งอยู่ในชุมชน เกิดเป็นทัศนียภาพที่ไม่งดงาม ข้อเสนอแนะ การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนควรมุ่งเน้นให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1) ต้องจัดในรูปแบบ ของกิจกรรมชุมชน การบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ระเบียบเป็นที่ยอมรับและรับรู้กัน โดยทั่วไป สามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ

2) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนให้เหมาะสม โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยว เชิงเกษตรที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน หรือพัฒนารูปแบบเชิงเกษตรเฉพาะตัว ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้าย รูปแบบสิ่งก่อสร้าง หรือสินค้า และบริการ เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

3) แสวงหาโอกาสในการขยายตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะตลาดในประเทศและขยายเครือข่ายการตลาดจากตลาดในประเทศไปยัง ต่างประเทศในภูมิภาคใกล้เคียง

5.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นประชากรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย จึงควรมีการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์การนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ และสื่อท้องถิ่น

2. การได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวมีส่วนในการกระตุ้นให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงขึ้น ดังนั้น จึงควรกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวที่กระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

3. ควรส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้มากขึ้น ทั้งนี้ มีบางข้อคำถามที่ควรสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรักษาพื้นที่สีเขียวไม่ให้ลดน้อยกว่าเดิม และการควบคุมการพัฒนาในพื้นที่ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่ให้กลายเป็นเมืองใหญ่ ทำความเข้าใจ ให้ความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งปลูกสร้าง ต่าง ๆ กับการรักษาพื้นที่สีเขียว การรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยการมุ่งเน้นให้ชุมชนรักษาพื้นที่สีเขียวให้มากกว่ามุ่งพัฒนาทางกายภาพ

4. ควรทำความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชน เกี่ยวกับ กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา และการสื่อความหมายธรรมชาติ ว่ามีความสำคัญอย่างไร และควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และกรมป่าไม้ ควรมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในอนาคต โดยดำเนินการผ่านองค์กรอนุรักษ์ระดับท้องถิ่น

6. การเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ จากการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่ในชุมชนมีการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์เพียง 1-3 ครั้งต่อปี ซึ่งค่อนข้างน้อยมาก จึงควรมีการส่งเสริม กระตุ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์มากกว่านี้ เช่น กรมป่าไม้และหน่วยงานท้องถิ่นควรมีการประสานและร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ อาทิ การจัดงานปลูกต้นไม้ การแจกกล้าไม้ หรือจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกสร้าง และบำรุงป่าไม้ ให้ชุมชนได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของพื้นที่สีเขียว และเกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ มากขึ้น

7. กรมป่าไม้ เกษตรอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ และเผยแพร่ข้อมูล เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่สีเขียวชุมชนบ้านบางแก้ว ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์/ฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวชุมชนบ้านบางแก้วในด้านประโยชน์ของพื้นที่สีเขียวในการปรับปรุงคุณภาพอากาศให้ดีขึ้นเป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ แหล่งดูดซับความร้อน แหล่งผลิตก๊าซออกซิเจน และ คุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

8. ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ องค์การบริหารส่วนตำบล และเกษตรอำเภอควรมีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว และมีการสนับสนุนสินค้าทางการเกษตร โดยเน้นทางด้านคุณภาพของสินค้า จัดทำ package ให้สวยงาม ใช้ได้สะดวก นำใช้และนำรับประทาน ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ มีการฝึกอบรมด้านการพัฒนาอาชีพทางการเกษตร สินค้าแปรรูปจากการเกษตรจากผู้เชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

การทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในครั้งต่อไป นั้น ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลและอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมการใช้ทรัพยากรของชุมชนในลักษณะองค์รวมเพิ่มเติม เช่น ทักษะคนดี แนวความคิดความพึงพอใจของชุมชนต่อการจัดการที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจัดโซนนิ่ง ในเขตพื้นที่สีเขียว ความคาดหวังในผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับและแนวความคิดเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากราชการและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และควรศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่สีเขียวเพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต